

การศึกษาตำรับยาสมุนไพรของหมอพื้นบ้านในการรักษาโรคหืด

ศรินทร์รัตน์ จิตจำ สิริรัตน์ เลหาประภานนท์ วสันต์ หะยิยะห์ยา ญัฐ ขนิษฐา

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช (สไใหญ่)

Received: June 24, 2019

Revised: July 31, 2019

Accepted: September 25, 2019

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างร่วมกับการสังเกต มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาตำรับยาสมุนไพรของหมอพื้นบ้านด้านการรักษาโรคหอบหืดในเขตพื้นที่ภาคใต้ จำนวน 4 คน วิเคราะห์องค์ความรู้โดยการพรรณนา จำแนกเป็นหมวดหมู่ และวิเคราะห์ตำรับยาสมุนไพร เปรียบเทียบกับตำราหรือการศึกษาที่ใกล้เคียง ผลการศึกษาพบว่า หมอพื้นบ้านทั้งหมดเป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 67 ปี มีประสบการณ์รักษาเฉลี่ย 36 ปี สืบทอดองค์ความรู้มาจากบรรพบุรุษ มีองค์ความรู้การรักษาโรคหอบหืดที่คล้ายคลึงกัน อธิบายว่าหอบหืดเป็นโรคระบบทางเดินหายใจ เนื่องจากสอเสมหะกำเริบ ส่งผลไปยังอวัยวะเสมหะ หลอดลมและทรวงอกมีเสมหะมาอุดกั้นหรือตีบเป็นบางครั้ง สาเหตุเกิดจากการถ่ายทอดทางพันธุกรรม สภาพอากาศร้อนหรือเย็นเกินไป สภาพแวดล้อม เช่น ฝุ่น ควันบุหรี่ เกสรดอกไม้ และอาหารแสลง รวมถึงจิตที่วิตกกังวล ผู้ป่วยจะมีอาการไอ มีเสมหะ น้ำลายเหนียวและชั้นบริเวณหลอดลม หายใจลำบาก หอบเหนื่อย แน่นหน้าอก อาจหายใจมีเสียงดังหวีดได้ หมอพื้นบ้านให้คำแนะนำแก่ผู้ป่วยโดยการสังเกตและหลีกเลี่ยงปัจจัยที่ทำให้เกิดอาการ แล้วรักษาด้วยยาสมุนไพร รวบรวมได้ 9 ตำรับ ประกอบด้วยสมุนไพร 33 ชนิด เช่น มะเขือขื่น ส้มกุ่มใหญ่ มะนาว ใบกล้วยไข่แห้ง มะแว้งเครือ โพล น้ำผึ้งรวง ดีเกลือ เมล็ดทอล เป็นต้น วิเคราะห์ตำรับยาพบว่าสมุนไพรส่วนใหญ่มีสรรพคุณแก้ไอ แก้เสมหะ มีฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาช่วยด้านการอักเสบ ซึ่งสมุนไพรที่เด่นในการรักษาโรคหอบหืดของหมอพื้นบ้านมี 4 ชนิด คือ ลำโพง หนุมานประสานกาย ข่า และว่านน้ำ เนื่องจากมีสรรพคุณทางการแพทย์แผนไทยและฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาที่สอดคล้องกันในการรักษาโรคหอบหืด

คำสำคัญ: หมอพื้นบ้าน ตำรับยาสมุนไพร โรคหืด

ผู้พิมพ์และประสานงาน:

ศรินทร์รัตน์ จิตจำ

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช (สไใหญ่)

109 หมู่ 2 ต.ถ้ำใหญ่ อ.ทุ่งสง จ.นครศรีธรรมราช 80110

อีเมล: sarinrat.j@hotmail.co.th

A study of traditional healer's herbal recipes for asthma treatment

Sarinrat Jitjum, Sirirat Laohaprapanon, Wasan Hayeeyahya, Nut Khanittha

Faculty of Science and Technology, Rajamangala University of
Technology Srivijaya, Nakhon Si Thammarat, Saiyai campus

Abstract

This research is a qualitative research by semi-structured interviews and participant observation. This research aimed to study traditional healer's herbal recipes of asthma treatment. The subject are 4 traditional healers lived in southern, Thailand. The data were analyzed using descriptive, classified into categories and compare herbal with study sites. The result revealed 4 traditional healers were male, average 67 years old, had treated their patient average 36 years and inheriting knowledge from their ancestors. All traditional healers have similar asthma treatment knowledge, explained that asthma is a respiratory disease due to phlegm in the throat which affected to phlegm in the thorax. Resulting, the pharynx and thorax are phlegm blocked or sometimes constricted. There are several causes of asthma including genetic, over high or over low temperature, environment such as dust, smoke, pollen, unwholesome food and anxiety. The symptoms were coughs, phlegm, mucus in the bronchial area, dyspnea and sometime wheezing. All traditional healers advise patients by observed and avoided factors that cause symptoms. They treated with herbal recipe, collected in 9 recipes, the herbal that can be used 33 species such as *Solanum aculeatissimum* Jacq., *Embelia ribes* Burm.f., *Citrus aurantiifolia* (Christm.) Swingle, *Musa paradisiaca* L. *Solanum trilobatum* L., *Zingiber montanum* (J.Koenig) Link ex A.Dietr., Honey bee, Magnesium sulfate (MgSO_4), Menthol ($\text{C}_{10}\text{H}_{20}\text{O}$) etc. The most properties herbs were cough and expectorate. The most pharmacological effect was anti-inflammatory. There are 4 species which interested in asthma treatment herbs were *Datura metel* L., *Schefflera leucantha* R.Vig., *Alpinia galanga* (L.) Willd. and *Acorus calamus* L. because of the traditional Thai medicinal properties correspond with pharmacological effects in the asthma treatment.

Keywords: traditional healer, herbal recipes, asthma

Corresponding Author:

Sarinrat Jitjum

Faculty of Science and Technology, Rajamangala University of
Technology Srivijaya, Nakhon Si Thammarat, Saiyai campus

109 Moo 2, Thamyai, Thungsong, Nakhon Si Thammarat 80110, Thailand

E-mail: sarinrat.j@hotmail.co.th

บทนำ

โรคหอบหืด เป็นโรคระบบทางเดินหายใจที่มีการอักเสบเรื้อรังของหลอดลม ทำให้กล้ามเนื้อหลอดลมหดเกร็ง เยื่อผนังหลอดลมบวม เกิดการหลั่งเสมหะอุดตันบริเวณหลอดลม ส่งผลให้ผู้ป่วยมีอาการแน่นหน้าอก หอบเหนื่อย หายใจลำบาก และไอ ซึ่งสามารถพบได้ในคนทุกวัย โดยเฉพาะช่วงอายุ 10-12 ปี¹ จากอุบัติการณ์พบผู้ป่วยเป็นโรคหอบหืดทั่วโลก² ซึ่งองค์การอนามัยโลกคาดการณ์ว่ามีประมาณ 235 ล้านคน³ สำหรับประเทศไทยจากอุบัติการณ์ปี พ.ศ. 2558 พบผู้ป่วยโรคหอบหืด จำนวน 115,577 คน และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น⁴ โรคหอบหืดมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสุขภาพจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความรุนแรงของโรค เช่น ต้องขาดงาน ต้องเข้ารับการรักษาด้วยยาอาการหอบรุนแรงที่ห้องฉุกเฉิน หรือต้องเข้านอนรับการรักษาในโรงพยาบาล อีกทั้งยังมีผลกระทบทางเศรษฐกิจด้วยเช่นกัน เนื่องจากค่ารักษาพยาบาล โรคหืดไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้ นับว่ามีความสำคัญอีกโรคหนึ่ง ดังนั้น เป้าหมายของการรักษาคือจะต้องควบคุมโรคให้ได้⁵

ปัจจุบันศาสตร์ด้านภูมิปัญญาไทยมีความสำคัญมากขึ้น เป็นศาสตร์หนึ่งที่เน้นการดูแลสุขภาพ ป้องกันการเกิดโรคต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายการรักษาโรคหอบหืด และสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งเน้นการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพ จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาภูมิปัญญาการรักษาโรคหอบหืดของหมอพื้นบ้าน ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญที่มีบทบาทในการดูแลสุขภาพบ้านในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน งานวิจัยเรื่องนี้เปรียบเสมือนเป็นต้นน้ำที่รวบรวม จัดบันทึกอย่างมีระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับกระบวนการดูแลรักษา การป้องกัน และการใช้สมุนไพรต่างๆ ที่สามารถรักษาโรคหอบหืดได้ในระยะยาว เพื่อลดผลกระทบทั้งด้านคุณภาพชีวิต สุขภาพ และเศรษฐกิจของผู้ป่วย รวมถึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่ผู้ป่วยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดูแลสุขภาพได้

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษารวบรวมองค์ความรู้ และตำรับยาสมุนไพรการรักษาโรคหอบหืดของหมอพื้นบ้าน

วิธีการศึกษา

1. รูปแบบการวิจัยและกลุ่มเป้าหมาย

เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ คัดเลือกหมอพื้นบ้านแบบเจาะจง (purposive sampling) ที่มีองค์ความรู้ในการรักษาโรคหอบหืด เขตพื้นที่ภาคใต้ โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกเข้าตามระเบียบการคัดเลือกหมอพื้นบ้านของกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2555⁶ ซึ่งจะต้องเป็นหมอพื้นบ้านที่ยังให้การรักษายอยู่ มีผู้ป่วยมารับบริการอย่างต่อเนื่อง เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน และยินยอมให้ผู้วิจัยเก็บข้อมูล

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบฟอร์มการสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เนื้อหาหลักที่ต้องการคือ ข้อมูลทั่วไปของหมอพื้นบ้าน องค์ความรู้กระบวนการรักษาและการวินิจฉัยโรค รวมถึงตำรับยาการรักษาโรคของหมอพื้นบ้าน

2.2 การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม เริ่มจากการรับผู้ป่วย การวินิจฉัยโรค การรักษา ตลอดจนคำแนะนำต่างๆ

2.3 อุปกรณ์การบันทึกภาพ เสียง และตัวอย่างสมุนไพร

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 สัมภาษณ์หมอพื้นบ้านที่มีองค์ความรู้ในการรักษาโรคหอบหืด พร้อมลงพื้นที่คัดเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

3.2 สัมภาษณ์หมอพื้นบ้านที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือก ร่วมกับการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมถึงองค์ความรู้และกระบวนการต่างๆ ในการรักษาโรค

3.3 ออกภาคสนามสำรวจสมุนไพรที่หมอพื้นบ้านใช้ในการตำรับยารักษาโรคหอบหืดบริเวณสวนที่ปลูกไว้ใกล้บ้านหรือจากตัวอย่างสมุนไพรที่หมอ

พื้นบ้านขึ้นมา โดยสมุนไพรที่พบบ่อยและทราบชนิดจะบันทึกรายชื่อ ส่วนสมุนไพรที่ไม่ทราบชนิดจะเก็บตัวอย่างสมุนไพรมาอัดแห้ง สำหรับอ้างอิงงานวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์องค์ความรู้ กระบวนการรักษาและวินิจฉัยโรคเชิงพรรณนา โดยจำแนกอย่างเป็นหมวดหมู่

4.2 วิเคราะห์ตำรายาสมุนไพร โดยการศึกษารายชื่อประกอบพืชสมุนไพรแต่ละชนิดและเปรียบเทียบกับตำราหรือการศึกษาที่ใกล้เคียง

ผลการศึกษา

1. ผลการคัดเลือกหมอพื้นบ้าน

จากเกณฑ์การคัดเลือกหมอพื้นบ้านดังกล่าวในวิธีดำเนินการวิจัย สามารถคัดเลือกหมอพื้นบ้านได้จำนวน 4 คน จังหวัดละ 1 คน ได้แก่ หมอพื้นบ้านใน จังหวัดสุราษฎร์ธานี (นามสมมุติหมอ ก) จังหวัดสงขลา (นามสมมุติหมอ ข) จังหวัดนครศรีธรรมราช (นามสมมุติหมอ ค) และ จังหวัดตรัง (นามสมมุติหมอ ง) ซึ่งหมอพื้นบ้านทั้งหมดเป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 67 ปี นับถือศาสนาพุทธ สถานภาพสมรส จบการศึกษาดั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 นักธรรมศึกษาชั้นเอก จนถึงระดับปริญญาตรี เป็นหมอพื้นบ้านมีใบประกอบโรคศิลปะทางด้านการแพทย์แผนไทยและมีประสบการณ์ด้านการเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่หน่วยงานต่างๆ จำนวน 3 คน โดยหมอพื้นบ้านทั้งหมดสืบทอดองค์ความรู้มาจากบรรพบุรุษ มีประสบการณ์รักษา เฉลี่ย 36 ปี

2. องค์ความรู้ กระบวนการรักษาและการวินิจฉัยโรคของหมอพื้นบ้าน

ความหมายของโรคหอบหืด หมอ ก และหมอ ง อธิบายว่าเป็นโรคระบบทางเดินหายใจ เกิดจากคอเสมหะกำเริบ ส่งผลไปยังอุระเสมหะหลอดลมและทรวงอกมีเสมหะมาอุดกั้นหรือตีบเป็นบางครั้ง ทำให้หายใจลำบาก หอบและเหนื่อยง่าย อาการจะเป็นบ่อยช่วงที่เหนื่อยมากๆ อากาศร้อน

หรือเย็นมากเกินไป หมอ ข อธิบายว่าเป็นโรคระบบทางเดินหายใจส่วนบน เกิดจากจิตที่วิตก เมื่อคิดว่าตนเองหอบก็จะหอบอยู่เช่นนั้นเป็นนิจ และหมอ ค อธิบายแยกระหว่างหอบและหืดกล่าวว่าคือ หอบจะหายใจเข้าแรงและถี่ ส่วนหืดจะหายใจออกแรงและถี่

สาเหตุของโรคหอบหืด หมอพื้นบ้านทั้ง 4 คนอธิบายคล้ายคลึงกันว่าเกิดจากการถ่ายทอดทางพันธุกรรม สภาพอากาศร้อนหรือเย็นเกินไป รวมถึงสภาพแวดล้อม เช่น ฝุ่น ควันบุหรี่ เกสรดอกไม้ อาหารแสลง ล้วนเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้เกิดอาการหอบได้ นอกจากนี้ หมอ ค อธิบายเพิ่มเติมถึงลักษณะของปอดด้านหนึ่งเอียงจากการนอนทับมากเกินไป ทำให้เสมหะสะสมในปอดข้างนั้นมาก จะส่งผลให้เกิดอาการหอบ หายใจลำบากได้ และหมอ ง อธิบายเพิ่มเติมถึงการทำงานหนัก ไม่รู้จักพักผ่อน จะส่งผลให้เกิดอาการหอบได้เช่นกัน

การตรวจวินิจฉัยโรค หมอพื้นบ้านทั้ง 4 คน จะซักประวัติและถามอาการผู้ป่วยซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วผู้ป่วยจะได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์แผนปัจจุบันมาแล้วว่าเป็นโรคหอบหืด เนื่องจากเมื่อเกิดอาการหอบเฉียบพลัน ผู้ป่วยส่วนใหญ่จะไปโรงพยาบาลซึ่งเป็นการแพทย์กระแสหลักและได้รับการวินิจฉัยในขณะนั้นเอง

อาการของโรคหอบหืด หมอพื้นบ้านทั้ง 4 คน อธิบายคล้ายคลึงกันว่าผู้ป่วยจะมีอาการไอ มีเสมหะ น้ำลายเหนียวและชั้นบริเวณหลอดลมหายใจลำบาก หอบเหนื่อย แน่นหน้าอก อาจหายใจมีเสียงดังหวีดได้ นอกจากนี้ หมอ ข และหมอ ง อธิบายเพิ่มเติมว่าผู้ป่วยบางรายจะมีอาการเป็นภูมิแพ้ หรือริดสีดวงจมูกมาก่อน ส่งผลให้หายใจไม่ออกได้ และหมอ ค อธิบายเพิ่มเติมว่าอาการหอบจะกำเริบเมื่ออากาศเย็น โดยเฉพาะตอนเช้าเนื่องจากมีเสมหะในคอ ส่งผลให้หายใจลำบาก

คำแนะนำของโรคหอบหืด หมอ ก หมอ ข และหมอ ค แนะนำคล้ายคลึงกันว่าผู้ป่วยควรหลีกเลี่ยงอาหารแสลง หมอ ข แนะนำเพิ่มเติมให้หลีกเลี่ยง

ของแข็ง ของเย็น หรือของร้อนมากเกินไป ซึ่งตรงกับคำแนะนำของหมอง เช่นกัน และหมอง แนะนำเพิ่มเติมว่าไม่ควรทำงานที่เกินกำลัง เพราะสิ่งเหล่านี้อาจกระตุ้นทำให้เกิดอาการแพ้ เหนื่อย และหอบตามมาได้ง่าย

การรักษาโรคหอบหืด หมอพื้นบ้านทั้ง 4 คน รักษาด้วยยาสมุนไพร โดยเลือกใช้ตำรับยาสมุนไพรตามความเหมาะสมของอาการผู้ป่วยแต่ละคน ซึ่งแต่ละตำรับมีสมุนไพรที่เหมือนหรือแตกต่างกันไปในหมอพื้นบ้านแต่ละคน ดังแสดงในตารางที่ 1 และยาสมุนไพรทั้ง 9 ตำรับนี้สามารถระบุชนิดของสมุนไพรได้จำนวน 33 ชนิด ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 1 ตำรับยาสมุนไพรรักษาโรคหอบหืดของหมอพื้นบ้านทั้ง 4 คน

หมอพื้นบ้าน	ตำรับยา	สมุนไพรที่ใช้ / สัตว์ส่วน	วิธีปรุงยา / วิธีรับประทาน
หมอ ก	1. ตำรับยาไอ หอบ	มะเขือขื่น ส้มกุ้งใหญ่ แก่น ขี้เหล็ก สารส้ม ราชพฤกษ์ ติเกลื้อ ดินประสิว ยาดำ	นำด้วยยาทั้งหมดบดเป็นผงแล้วนำมา ละลายกับน้ำมะนาว รับประทานครั้งละ 2-3 ช้อนโต๊ะ ก่อนอาหารเช้า-เย็น
	2. ตำรับยาหอบหืด (ชนิดสูบ)	อย่างละ 3 บาท ใบลำโพง ใบคางคาวดำ ใบเต้ายายม่อม อย่างละ	ชอยเป็นเส้นๆ ม้วนกับใบตองแห้ง ซึ่ง จะใช้ใบกล้วยไข่ สู้วันละ 2 ม้วน แกะ
	3. ตำรับยาหอบหืด (ยานัตถ์)	เสมอภาค ลูกสะบ้า ลูกสวาด ส้มป่อย	ไส้นส รีดสีดวงจุมก และแก้หอบหืด บดเป็นผง ใช้นัตถ์ตามความต้องการ
	4. ตำรับยาหอบหืด (ชนิดดื่ม)	อย่างละเสมอภาค หนุมานประสานกาย สนสามใบ อย่างละเสมอภาค	ต้มน้ำ 3 ส่วนจนเหลือ 1 ส่วน รับประทาน ครั้งละครึ่งแก้ว ก่อนอาหารเช้า-เย็น
หมอ ข	5. ตำรับยาแก้โรค หอบหืดแบบฉุนเฉียว	มะนาว มะแว้งต้น มะแว้งเครือ อย่างละเสมอภาค	ปั่นผสมน้ำผึ้งรวงเป็นกระสายยา รับประทานทันที
	6. ตำรับยาแก้โรค หอบหืด	มะเขือขื่น 150 กรัม หนุมาน ประสานกาย 150 กรัม ตะไคร้ 75 กรัม ข่า 75 กรัม ไพล 75 กรัม พิมเสน 30 กรัม	นำด้วยยาทั้งหมดห่อผ้าขาวแล้วนำไปต้ม จนเดือด รับประทานครั้งละ 2-3 ช้อน โต๊ะ ก่อนอาหารเช้า-เย็น
หมอ ค	7. ตำรับยาแก้โรค หอบหืด	ข้าพลุ สะค้าน วานน้ำ การบูร เมนทอล อย่างละเสมอภาค	นำด้วยยาทั้งหมดห่อผ้าขาว ใส่ น้ำท่วม ด้วยต้มจนเดือด รับประทานครั้งละ ครึ่งแก้ว ก่อนอาหารเช้า-เย็น
หมอ ง	8. ตำรับยาหอบหืด ภูมิแพ้	ลูกใต้ใบ ฟ้าทะลายโจร อย่างละ 5 กำมือ	ต้มน้ำ 3 ส่วนจนเหลือ 1 ส่วน รับประทานครั้งละครึ่งแก้ว ก่อนอาหารเช้า-เย็น
	9. ตำรับยาไอหอบ ขับเสมหะ	โทงเทงทั้ง 5 ปริมาณ 1 กำมือ	ต้มน้ำ 3 ส่วนจนเหลือ 1 ส่วน ผสมกับ น้ำผึ้งรวง รับประทานครั้งละครึ่งแก้ว ก่อนอาหารเช้า-เย็น

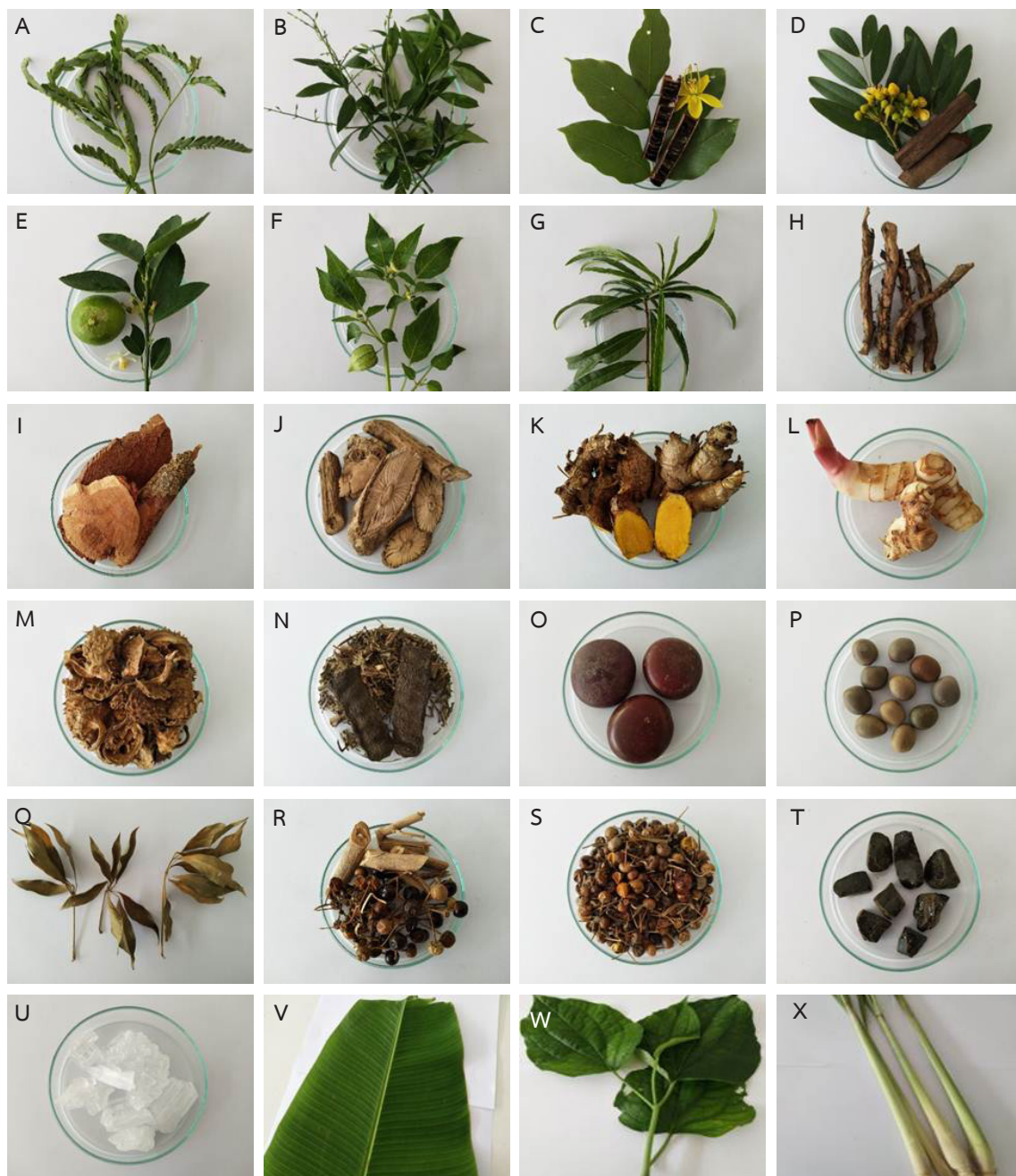
ตารางที่ 2 สมุนไพรที่ใช้รักษาโรคหอบหืดของหมอพื้นบ้าน

ชื่อสามัญ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ส่วนที่ใช้	รสยา ⁷	สรรพคุณทางการแพทย์ แผนไทย ⁷	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา
โองเท่ง	<i>Physalis minima</i> L.	SOLANACEAE	ทั้งต้น	ขมฝาดเย็น	แก้ในคอ ในปอด แก้เจ็บคอ ต่อมทอนซิลอักเสบ	ต้านการอักเสบ ระงับการปวด ⁸
มะเขือขื่น	<i>Solanum aculeatissimum</i> Jacq.	SOLANACEAE	ลูก	ขื่นเปรี้ยวเย็น	แก้ไอ แก้เสมหะ น้ำลาย เหนียว	ต้านการอักเสบ แก้ ⁹
ส้มกุ้ง	<i>Embelia ribes</i> Burm.f.	PRIMULACEAE	ราก	เปรี้ยวร้อน	แก้ไอ ขับเสมหะ	ต้านการหลั่งสาร histamine ¹⁰
จืดเหล็ก	<i>Senna siamea</i> (Lam.) H.S.Irwin & Bameby	LEGUMINOSAE	แก่น	ขมฝาดเย็น	ถ่ายพิษ	ต้านการอักเสบ ระงับการปวด ¹¹
ราชพฤกษ์	<i>Cassia fistula</i> L.	LEGUMINOSAE	เนื้อในฝัก	หวานเย็น	แก้ท้องผูก ขับเสมหะ ระบายพิษไข้	ต้านการอักเสบ ¹²
มะนาว	<i>Citrus aurantifolia</i> (Christm.) Swingle	RUTACEAE	น้ำในลูก	เปรี้ยว	แก้ไอ แก้เสมหะ พอก โลหิต	ต้านการอักเสบ รักษาโรคหอบหืด ¹³
ลำโพง	<i>Datura metel</i> L.	SOLANACEAE	ใบ	ขมเมาเบื่อ	แก้ปวดบวม อักเสบ ขยาย หลอดลม แก้หอบหืด	ต้านการอักเสบ ลดแรงของกล้ามเนื้อเรียบ ต้านอาการหอบ ¹⁴
คางคาคำ	<i>Tacca chantrieri</i> Andre	DIOSCOREACEAE	ใบ	สุขุม	บำรุงร่างกาย	ต้านการอักเสบ ¹⁵
เต้ายายม่อม	<i>Tacca leontopetaloides</i> (L.) Kuntze	DIOSCOREACEAE	ใบ	จืดเย็น	ขับเสมหะ บำรุงร่างกาย	ต้านการอักเสบ ¹⁶
กล้วย	<i>Musa paradisiaca</i> L.	MUSACEAE	ใบ	เย็นจืด	แก้เม็ดผด ผื่นคัน	ต้านการอักเสบ รักษาโรคหอบหืด ¹⁷
สะบ้า	<i>Entada phaseoloides</i> (L.) Merr.	LEGUMINOSAE	เมล็ด	เมาเบื่อ	แก้พิษไข้ แก้พิษร้อน แก้หืด	ต้านการอักเสบ ¹⁸
สวาด	<i>Caesalpinia crista</i> L.	LEGUMINOSAE	ลูก	จืด	แก้ระงับ ขิงลม	ต้านการอักเสบ ¹⁹

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ชื่อสามัญ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ส่วนที่ใช้	รสยา ⁷	สรรพคุณทางการแพทย์ แผนไทย ⁷	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา
ส้มป่อย	<i>Acacia concinna</i> (Willd.) DC.	LEGUMINOSAE	ฝัก	เปรี้ยว	แก้ไอ ขับเสมหะ แก้ไ้น้ำลายเหนียว	ต้านอนุมูลอิสระ ขับเสมหะ ^{20,21}
หนุมาน ประสาธนกาย	<i>Schefflera leucantha</i> R.Vig.	ARALIACEAE	ใบ	หอมเผ็ดปร่า ขมฝาด	แก้ไอ ขับเสมหะ แก้ปอด และหลอดลมอักเสบ	ขยายหลอดลม ²²
สนสามใบ	<i>Pinus kesiya</i> Royle ex Gordon	PINACEAE	แก่น	ขมฝาดเผ็ดมัน	กระจายลม แก้เสมหะ	แก้ไอ ²³
มะแว้งต้น	<i>Solanum indicum</i> L.	SOLANACEAE	ลูก	ขมขึ้นเปรี้ยว	แก้ไอ ขับเสมหะ แก้ไข้เพื่อ คอเสมหะพิการ	ด้านการอักเสบ บรรเทาปวด ²⁴
มะแว้งเครือ	<i>Solanum trilobatum</i> L.	SOLANACEAE	ลูก	ขมขึ้นเปรี้ยว	แก้ไอ แก้เจ็บคอ ขับเสมหะ	ด้านการอักเสบ รักษาโรคหอบหืด ²⁵
ตะไคร้	<i>Cymbopogon citratus</i> (DC.) Stapf	POACEAE	ทั้งต้น	หอมปร่า	ขับลม แก้ท้อง บำรุงประสาท	ด้านการอักเสบและ ฆ่าเชื้อจุลินทรีย์ ²⁶
ข่า	<i>Alpinia galanga</i> (L.) Willd.	ZINGIBERACEAE	เหง้า	เผ็ดร้อนขม	ขับลม บำรุงธาตุ แก้ไอ และโรคหลอดลมอักเสบ	ด้านการอักเสบและ ภูมิแพ้ ²⁶
ไพล	<i>Zingiber montanum</i> (J.Koenig) Link ex A.Dietr.	ZINGIBERACEAE	เหง้า	เผ็ดขึ้นเย็น	แก้ท้อง แก้ปวดลม สมานแผล	ด้านการอักเสบ ²⁶
ข้าพลุ	<i>Piper sarmentosum</i> Roxb.	PIPERACEAE	ต้น/ใบ	เผ็ดร้อน	แก้เสมหะในทรวงอก ขับเสมหะ	ด้านการอักเสบ ²⁷
สะค้าน	<i>Piper interruptum</i> Opiz	PIPERACEAE	เถา	เผ็ดร้อน	แก้ลม บำรุงธาตุ	ด้านการอักเสบ ²⁸
ว่านน้ำ	<i>Acorus calamus</i> L.	ACORACEAE	เหง้า	หอมร้อน	แก้ไอ ขับเสมหะ แก้หลอดลมอักเสบ	ด้านการอักเสบ รักษาโรคหอบหืด ²⁹
ลูกใต้ใบ	<i>Phyllanthus urinaria</i> L.	EUPHORBACEAE	ทั้งต้น	ขมจัด	แก้หอบหืด แก้ไอ แก้ไข้ ขับพิษร้อน	ด้านการอักเสบ ต้านอนุมูลอิสระ ³⁰

ชื่อสามัญ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ส่วนที่ใช้	รสยา ⁷	สรรพคุณทางการแพทย์ แผนไทย ⁷	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา
ฟ้าทลายโจร	<i>Andrographis paniculata</i> (Burm.f.) Nees	ACANTHACEAE	ทั้งต้น	ขม	แก้ไข้ แก้เจ็บคอ แก้ท้อง ทอนซิลอักเสบ	ต้านการอักเสบ ³¹ ต้านอนุมูลอิสระ ³¹
น้ำผึ้ง	Honey bee	-	น้ำผึ้ง	หวาน ร้อน ผาด	บำรุงธาตุ	ต้านการอักเสบ ³² ต้านอนุมูลอิสระ ³²
สารส้ม	Potassium aluminium sulphate	-	ผลึก	ผาดเปรี้ยว	สมานทั้งภายในภายนอกภายใน แก้ปวดอักเสบ	ต้านแบคทีเรีย ³³
ดีเกลือ	Magnesium sulfate (MgSO ₄)	-	ผลึก	เค็มเผื่อน	ยาระบาย ถ่ายเสมหะ	ต้านการอักเสบ ^{34,35} ขยายหลอดเลือด ^{34,35}
ดินประสิว	Potassium nitrate (KNO ₃)	-	ผลึก	เค็มปร่าเย็น	ขับลมที่คั่งค้างตามเส้น โลหิต	-
ยาดำ (ยางของ ต้นว่านหาง จระเข้)	-	-	ยาง	ขมเหม็นเปรี้ยว	ถ่ายลมแก้ปวดสูงลมแก้ท้อง อืด	-
การบูร	Camphor (C ₁₀ H ₁₆ O)	-	ผลึก	ร้อนปร่าเมา	แก้ไข้ ขับเสมหะและลม	ต้านการอักเสบ ²⁶
เมนทอล	Menthol (C ₁₀ H ₂₀ O)	-	ผลึก	หอมเย็น	ขับลม	ต้านการอักเสบ ³⁶ รักษาโรคหอบหืด ³⁶
พิมเสน	Borneol (C ₁₀ H ₁₈ O)	-	ผลึก	หอมเย็น ฉุน	แก้ไข้ ขับเสมหะ แก้หลอดลมอักเสบ แก้ลมวิงเวียนหน้ามืด	ต้านการอักเสบ ³⁷

รูปที่ 1 แสดงตัวอย่างสมุนไพรที่หมอพื้นบ้านใช้ในการรักษาโรคหอบหืด A: ลูกใต้ใบ B: ฟ้าทลายใจ C: ราชพฤกษ์ D: ขี้เหล็ก E: มะนาว F: โทงเทง G: ทำวยายม่อม H: ว่านน้ำ I: ส้มกุ้งใหญ่ J: สะค้าน K: ไพล L: ข่า M: ลำไย N: ส้มป่อย O: สะบ้า P: สวาด Q: หนุมานประสานกาย R: มะแว้งต้น S: มะแว้งเครือ T: ยาตำ U: ดินประสิว V: ใบกล้วย W: ข่าพลู X: ตะไคร้

อภิปรายผล

จากผลการคัดเลือกหมอฟันบ้านทั้ง 4 คน พบว่ามีความสอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมาอธิบายว่า หมอฟันบ้านส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 65 ปี ขึ้นไป มักสืบทอดองค์ความรู้มาจากบรรพบุรุษ และมีประสบการณ์รักษาเฉลี่ย 33 ปีขึ้นไป^{38,39}

สาเหตุของโรคหอบหืดโดยภาพรวม สอดคล้องกับคำอธิบายโรคทางเดินหายใจตาม ศาสตร์การแพทย์แผนไทยซึ่งอธิบายว่าโดยมากจะ กระทบต่ออาโป (น้ำในร่างกาย) โดยเฉพาะในเรื่อง ของเสมหะ เกิดจากพฤติกรรมและอตุภายนอก (สภาพอากาศ) ทำให้ธาตุต่างๆ ในร่างกายแปรปรวน ไป เมื่อสิ่งเหล่านี้มากระทบต่อร่างกาย ส่งผลให้ ความร้อนในร่างกายลดลง สันตปัคคิกำเรบ (ไฟใน ร่างกาย) กระทบต่อคอเสมหะ (เสมหะในคอ) อูระ เสมหะ (เสมหะในทรวงอก) สิงฆานิก (จมูก) และ ปุปผาสัง (ปอด) ในขณะที่สันตปัคคิกำเรบจะ กระทบลงอัสสาสะปัสสาสะวาทากำเรบเช่นกัน (ลม หายใจเข้าออก) ทำให้หายใจลำบาก⁴⁰ สำหรับสาเหตุ ที่เกิดจากจิตวิตก อธิบายตามการศึกษาของทัศนา และคณะว่าความวิตกกังวลเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผล กระทบต่อผู้ป่วยโรคหอบหืด⁴¹ อีกทั้งการทำงานหนัก ยังเป็นสาเหตุหนึ่งที่สอดคล้องกับมูลเหตุการเกิดโรค 8 ประการ หนึ่งในนั้นอธิบายว่าการทำงานเกินกำลัง ขาดการพักผ่อนอย่างเพียงพอ ทำให้ร่างกายอ่อนแอ ย่างต่อการเกิดโรคต่างๆ⁴²

การรักษาโรคหอบหืด หมอฟันบ้านทั้ง 4 คน รักษาด้วยยาสมุนไพร เมื่อศึกษาสมุนไพรแต่ละ ตำรับพบสมุนไพรที่หมอฟันบ้านใช้ซ้ำกันมี 4 ชนิด คือ มะเขือขื่น มะนาว หนุমানประสานกาย และ น้ำผึ้งรวง สอดคล้องกับการศึกษาภูมิปัญญาอื่นๆ ซึ่ง ระบุว่าหมอฟันบ้านใช้ใบหนุমানประสานกายในการ รักษาโรคหอบหืด⁴³⁻⁴⁵ เมื่อพิจารณาரசยาของสมุนไพร พบบรรพยาที่ใช่มากที่สุด 3 รส คือ รสเปรี้ยว รสเผ็ดร้อน และรสขม รสเปรี้ยว ได้แก่ ส้มกุ่ม มะนาว ส้มป่อย มะแว้งต้น มะแว้งเครือ และสารส้ม รสเผ็ดร้อน

ได้แก่ หนุমানประสานกาย ข่า ข่าพลู สะค้าน ว่าน น้ำ น้ำผึ้งรวง และการบูร รสขม ได้แก่ โทงเทง ขี้เหล็ก ลำโพง สนสามใบ ลูกใต้ใบ ฟ้าทลายโจร และ ยาตำ ตามศาสตร์การแพทย์แผนไทยอธิบายว่าการ ใช้ยารสเปรี้ยว ร้อน จะช่วยเพิ่มปิตตะ (ความร้อน) ทำให้เสมหะที่เหนียวข้นลดลง และขับออก ยารส ร้อน จะช่วยเพิ่มปิตตะในปอด ลดเสมหะ ลดอาโปลง ส่งผลให้หายใจสะดวกขึ้น ยารสขม จะช่วยลดปิตตะ ที่มากเกินไป และปรับสมดุลของร่างกาย⁴⁰ ทำให้อาการโรคหอบหืดของผู้ป่วยดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ สรรพคุณทางการแพทย์แผนไทยพบว่าสมุนไพรส่วนใหญ่ มีสรรพคุณในการแก้ไอ แก้เสมหะ บางชนิดระบุว่า สามารถรักษาโรคหอบหืดได้ ได้แก่ ลำโพง สะบ้า หนุমানประสานกาย ข่า พลู และว่านน้ำ⁷ สำหรับ ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาพบว่าสมุนไพรส่วนใหญ่ออกฤทธิ์ ด้านการอักเสบ ช่วยลดการคั่งค้างของของเหลวใน ร่างกาย และพบสมุนไพร 10 ชนิดที่มีรายงานฤทธิ์ ทางเภสัชวิทยาในการรักษาโรคหอบหืด คือ ส้มกุ่ม¹⁰ มะนาว¹³ ลำโพง¹⁴ กล้วย¹⁵ หนุমানประสานกาย²² มะแว้งเครือ²² ข่า²⁵ ว่านน้ำ²⁹ ดีเกลือ³⁵ และเมนทอล³⁶ โดยจะด้านการหลั่งสาร histamine ด้านการหดเกร็ง ของกล้ามเนื้อเรียบ ขยายหลอดลม ส่งผลให้อาการ ของโรคหอบหืดดีขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับสมุนไพรพบ สมุนไพร 4 ชนิดที่มีสรรพคุณทางการแพทย์แผนไทย กับฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาในการรักษาโรคหอบหืดที่ ตรงกัน คือ ลำโพง หนุমানประสานกาย ข่า และ ว่านน้ำ นอกจากนี้ข้อมูลในหนังสือbudชาวเกี่ยวกับ โรคหอบหืดระบบทางเดินหายใจ คือโรคหอบหืดที่ออก ในจมูก ส่งผลให้มีอาการหืด หอบ ไอ อาจมีเสมหะ ออกมาด้วย จะมีสมุนไพรจำพวกมะนาว น้ำผึ้งรวง และส้มป่อย ประกอบอยู่ในตำรับยา ซึ่งจะช่วยรักษา อาการหืด หอบ ไอ ดังเช่นในการศึกษานี้⁴⁶ ทั้งนี้การ ใช้สมุนไพรสำหรับการรักษาโรคหอบหืดของหมอฟันบ้านในต่างประเทศมีหลายชนิด ได้แก่ ข่า มะแว้งต้น⁴⁷ ลำโพง⁴⁸ ลูกใต้ใบ กล้วย ตะไคร้⁴⁹ ซึ่ง ตรงกับการศึกษานี้เช่นกัน

สมุนไพรที่หมอพื้นบ้านทั้ง 4 คน ใช้จำนวน 33 ชนิด สามารถจำแนกเป็นพืชวงศ์ 25 ชนิด สัตว์วงศ์ 1 ชนิด และธาตุวงศ์ 7 ชนิด จัดอยู่ในวงศ์ SOLANACEAE และ LEGUMINOSAE มากที่สุด อย่างละ 5 ชนิด รองลงมาคือ DIOSCOREACEAE, ZINGIBERACEAE และ PIPERACEAE อย่างละ 2 ชนิด สอดคล้องกับการศึกษาสมุนไพรรักษาโรคระบบทางเดินหายใจในประเทศปากีสถาน ระบุว่ามีการใช้สมุนไพรในวงศ์ SOLANACEAE มากที่สุด⁴⁸ ทั้งนี้ยังมีการใช้สมุนไพรวงศ์ LEGUMINOSAE มากที่สุดสำหรับการรักษาโรคหอบหืดใน Maritime region ประเทศโตโก⁴⁹ ส่วนของพืชสมุนไพรพบว่าการใช้ใบมากที่สุด 6 ชนิด รองลงมาคือ ทั้งต้นและลูก อย่างละ 5 ชนิด อธิบายได้ว่าส่วนของใบมีสารสำคัญออกฤทธิ์ทางยามาก⁴⁸ อีกทั้ง Luteolin ที่สกัดจากใบของงาช้างมีคุณสมบัติลดการหลั่งสาร histamine ในเยื่อช่องท้องของหนูได้⁵⁰ ซึ่งการลดการหลั่งสาร histamine เป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถรักษาโรคหอบหืดได้ สำหรับวิธีปรุงยาพบว่ามีการต้มน้ำดื่มมากที่สุด 5 ตำรับ คล้ายคลึงกับหลายการศึกษา เพราะมีวิธีการเตรียมที่รวดเร็ว ราคาไม่แพง และง่ายต่อการบริโภค อีกทั้งวิธีการต้มเป็นวิธีการที่บรรพบุรุษของหมอพื้นบ้านแต่ละคนใช้แล้วได้ผล จึงใช้วิธีการนี้สืบต่อกันมา⁴⁸⁻⁴⁹

สรุปผล

การศึกษาดำรับยาสมุนไพรของหมอพื้นบ้านในการรักษาโรคหืด มีประวัติ องค์ความรู้ กระบวนการรักษาและการวินิจฉัยโรคหอบหืดที่คล้ายคลึงกัน และรักษาด้วยยาสมุนไพรทั้งสิ้น ซึ่งสมุนไพรส่วนใหญ่มีสรรพคุณแก้ไอ แก้เสมหะ และมีฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาช่วยด้านการอักเสบ

แต่อย่างไรก็ตามการศึกษานี้เป็นเพียงการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นตามการศึกษาที่ใกล้เคียงก่อนหน้า จึงควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับตำรับยาสมุนไพรแต่ละตำรับนั้นว่ามีประสิทธิผลในการรักษาโรคหอบหืดได้ดีเพียงใด

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณหมอพื้นบ้านทั้ง 4 คน ที่ยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัย และขอขอบคุณแหล่งเงินทุน งบประมาณเงินรายได้ ประจำปี 2562 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช (ไสใหญ่) ที่สนับสนุนการทำวิจัยครั้งนี้

References

1. Archanupap S. Textbook of general medical examination 2. 5th ed. Bangkok: Holistic publishing; 2010. 916 p. (in Thai)
2. Beasley R. Worldwide variation in prevalence of symptoms of asthma, allergic rhinoconjunctivitis, and atopic eczema: ISAAC. The International Study of Asthma and Allergies in Childhood (ISAAC) Steering Committee. Lancet 1998;351(9111):1225-32.
3. Yothasamut C, Mutdat A, Lertsarawut W, et al. Asthma in children. Health Intervention and Technology Assessment Program. 2016;9(27):1-24. (in Thai)
4. Bureau of information, Ministry of public health. Announcer of Ministry of public health suggested 5 ways to take care of themselves and prevent asthma symptoms. [Internet]. Nonthaburi: 2017 [Cited 2019 May 7]. Available from: http://prold.moph.go.th/iprg/include/admin_hotnew/show_hotnew.php?idHot_new=95477. (in Thai)
5. Boonsawat W. Burden of Asthma on Public Health. In: Chansagulporn S, Choaychu B, Phochanukul A, Keawaummatawong T, Editor. Asthma

- textbook. Bangkok: Pappim; 2013. p. 1-6 (in Thai)
6. Sisaket Rajabhat University. Screening criteria for folk healers. [Internet]. Sisaket: 2014 [Cited 2018 Oct 15]. Available from: <http://sisaket-wisdoms.net/sys/folkdoctor/criteria>. (in Thai)
 7. Wuttithammawat W. Herbal Encyclopedia. Bangkok: Odean store; 1997. 620 p. (in Thai)
 8. Chothani DL, Vaghasiya HU. A phytopharmacological overview on *Physalis minima* Linn. Indian J Nat Prod Resour 2012;3(4):477-82.
 9. Meenu Krishnan VG, Manoj GS, Murugan K. Antihaemolytic, anti-lipid peroxidative potential by purified protease inhibitors from the fruits of *Solanum aculeatissimum* Jacq. In human erythrocytes against hydrogen peroxide. J Pharmacogn Phytochem 2015;4(3):203-8.
 10. Souravi K, Rajasekharan PE. Ethnopharmacological Uses of *Embelia ribes* Burm. F. - A Review. IOSR J Pharm Biol Sci 2014;9(3):23-30.
 11. Kamagate M, Koffi C, Kouame NM, et al. Ethnobotany, phytochemistry, pharmacology and toxicology profiles of *Cassia siamea* Lam. J Phytopharmacol 2014;3(1):57-76.
 12. Rajagopal PL, Premaletha K, Kiron SS, et al. PHYTOCHEMICAL AND PHARMACOLOGICAL REVIEW ON *CASSIA FISTULA* LINN. – “THE GOLDEN SHOWER”. J Pharm Chem Biol Sci 2013;3(3):672-9.
 13. Al-Snafi AE. Nutritional value and pharmacological importance of citrus species grown in Iraq. IOSR J Pharm 2016;6(8):76-108.
 14. Al-Snafi AE. Medical importance of *Datura fastuosa* (syn: *Datura metel*) and *Datura stramonium* - A review. IOSR J Pharm 2017;7(2):43-58.
 15. Keardrit K, Rujjanawate C, Amornlerdpison D. Analgesic, antipyretic and anti-inflammatory effects of *Tacca chantrieri* Andre. J Med Plant Res 2010;4(19):1991-5.
 16. Borokini TI, Ayodele AE. Phytochemical Screening of *Tacca Leontopetaloides* (L.) Kuntze Collected from Four Geographical Locations in Nigeria. INT J MOD B 2012;2(4):97-102.
 17. Swathi D, Jyothi B, Sravanthi C. A Review: Pharmacognostic studies and Pharmacological actions of *Musa Paradisiaca*. INT J IN Pharm Res 2011;2(2):122-5.
 18. Zheng T, Shu G, Yang Z, et al. Antidiabetic effect of total saponins from *Entada phaseoloides* (L.) Merr. in type 2 diabetic rats. J Ethnopharmacol 2012;139(3):814-21.
 19. Suryawanshi H P, Patel M R. TRADITIONAL USES, MEDICINAL AND PHYTOPHARMACOLOGICAL PROPERTIES OF *CAESALPINIA CRISTA* LINN - AN OVERVIEW. In T J Res Pharm Chemistry 2011;1(4):1179-89.
 20. Gairola S, Gupta V, Bansal P, et al. HERBAL ANTITUSSIVES AND EXPECTORANTS - A REVIEW. Int J Pharm Sci Rev Res 2010;5(2):5-9.

21. Boonmee S, Kato-Noguchi H. Allelopathic activity of *Acacia concinna* pod extracts. *Emir. J. Food Agric* 2017;29(4):250-5.
22. Witthawaskul P. Pharmacological Activities of the Bronchodilator Saponins from Leaves of *Schefflera leucantha* Viguier. [Internet]. Chiang Mai: 2003 [Cited 2019 May 23]. Available from: http://cmuir.cmu.ac.th/bitstream/6653943832/29316/2/phar0803pw_abs.pdf.
23. Hynniewta SR, Kumar Y. Herbal remedies among the Khasi traditional healers and village folks in Meghalaya. *IJTK* 2008;7(4):581-6.
24. Deb P K, Ghosh R, Chakraverty R, et al. Phytochemical and Pharmacological Evaluation of Fruits of *Solanum indicum* Linn. *Int J Pharm Sci Rev Res* 2014;25(2):28-32.
25. Sahu J, Rath B, Koul S, et al. *Solanum trilobatum* (Solanaceae) – An Overview. *J Nat Med* 2013;13(2):76-80.
26. Department of Thai Traditional and Alternative Medicine, Ministry of Public Health. Herbal innovation, Thai traditional medicine, Folk medicine and alternative medicine. Bangkok: Pumthong; 2018. p.216. (in Thai)
27. Rahman S F S A, Sijam K, Omar D. *Piper sarmentosum* Roxb. : A Mini Review of Ethnobotany, Phytochemistry and Pharmacology. *J Anal Pharm Res* 2016;2(5):31-3.
28. Sireeratawong S, Itharat A, Lerdvuthisophon N, et al. Anti-Inflammatory, Analgesic, and Antipyretic Activities of the Ethanol Extract of *Piper interruptum* Opiz. and *Piper chaba* Linn. *ISRN Pharmacol* 2012:1-6.
29. Ahmed S, Gul S, Zia-ul-haq M, et al. Pharmacological basis of the use of *Acorus calamus* L. in inflammatory diseases and underlying signal transduction pathways. *Bol. Latinoam. Caribe Plant. Med. Aromat.*;13(1):38-46.
30. Mao X, Wu L F, Guo H L, et al. The Genus *Phyllanthus*: An Ethnopharmacological, Phytochemical, and Pharmacological Review. *J Evid Based Complementary Altern Med* 2016:1-36.
31. Hossain S, Urbi Z, Sule A, et al. *Andrographis paniculata* (Burm. f.) Wall. ex Nees: A Review of Ethnobotany, Phytochemistry, and Pharmacology. *Scientific World Journal* 2014:1-28.
32. Afroz R, Tanvir EM, Zheng W, et al. Molecular Pharmacology of Honey. *Clin Exp Pharmacol* 2016;6(3):1-13.
33. Ayalew Y, Assefa A, Mekonen N, et al. A Review on Camel Dermatophilosis. *Adv Biol Res* 2015;9(5):363-72.
34. Bichara M D, Goldman R D. Magnesium for treatment of asthma in children. *Can Fam Physician* 2009;55:887-9.
35. Song W J, Chang Y S. Magnesium sulfate for acute asthma in adults: a systematic literature review. *Asia Pac Allergy* 2012;2:76-85.

36. Farco JA, Grundmann O. Menthol – Pharmacology of an Important Naturally Medicinal “Cool”. *Mini Rev Med Chem* 2013;13(1):124-31.
37. Almeida JRGS, Souza GR, Silva JC, et al. Borneol, a Bicyclic Monoterpene Alcohol, Reduces Nociceptive Behavior and Inflammatory Response in Mice. *Scientific World Journal* 2013:1-5.
38. Juntaramano S, Swangareeruk J. The Wisdom of Indigenous Healers in Cancer Treatment. *Journal of Thai Traditional & Alternative Medicine* 2017;15(3):286-300. (in Thai)
39. Chuntum K, Kamlangluea K. Treatment with herbs and the ancient recipe of traditional medicine. *J Med Health Sci* 2017;24(2):48-57. (in Thai)
40. Limprasert K. *Applied Thai Medicine 1 section; element theory and diagnosis*. 2nd ed. Bangkok: Sukhothai thammathirat university; 2016. p.153. (in Thai)
41. Boontong T, Napa W, Chalamket W, et al. Effects of Progressive Muscle Relaxation on the Anxiety Level in Patients with Asthma. *Rama Nurs J* 2010(16):136-50. (in Thai)
42. Wuttithammawat W. Seasonal health treatment with Thai traditional medicine. [Internet]. Bangkok: 2011 [Cited 2019 May 23]. Available from: <https://www.stou.ac.th/Schools/Shs/booklet/book542/thai.html>. (in Thai)
43. Srisawat S, Sukchan P, Pradabsang C, et al. Local Herbal and Wisdom of Application in Thai Traditional Medicine, Bordering Provinces of Southern Thailand. *Princess of Narathiwat University Journal* 2013;14-27. (in Thai)
44. Aukarasirattana K, Meepradit K. The study of Thai Folk Medicine and Herbal Usage in Bo Ngoen Tambon, Lardlumkaew District, Pathumthani Province. *Sci. & Tech. RMUTT J.* 2018;8(1):116-29. (in Thai)
45. Sumungkaset A, Nantasri C. Knowledge and wisdom of folk healers in Namon district, Kalasin Province. *TLA Research Journal* 2016;9(2):87-104. (in Thai)
46. Neamsuvan O, Charoensuk N, Tangrattanasuwan A, et al. A Survey of Materia Medica for Rid-Si-Duang Healing: A Case Study of Rung Chumanee’s Bud Khao Book, Nakhon Si Thammarat Province, Thailand. *Thai Pharm Health Sci J* 2013;8(2):43-50. (in Thai)
47. Dash G, Mohanty KT K G R, Sahoo D, et al. Traditional medicinal plants used for the treatment of asthma in Bhubaneswar, Odisha. *Int J Herb Med* 2018;6(5):57-60.
48. Alamgeer, Younis W, Asif H, et al. Traditional medicinal plants used for respiratory disorders in Pakistan: a review of the ethno-medicinal and pharmacological evidence. *Chin Med* 2018;13:48.

49. Gbekley HE, Katawa G, Karou SD, et al. ETHNOBOTANICAL STUDY OF PLANTS USED TO TREAT ASTHMA IN THE MARITIME REGION IN TOGO. *Afr J Tradit Complement Altern Med* 2017;14(1):196-212.
50. Jeon IH, Kim HS, Kang HJ, et al. Anti-inflammatory and antipruritic effects of luteolin from Perilla (*P. frutescens* L.) leaves. *Molecules* 2014;19(6):6941-51.